

OBRAŻONY (148) *part praet pass pf*

obrażony (107), **obrażon** (38), obrażony *a.* obrażon (3).

Pierwsze o oraz a jasne (w tym w a 2 r. błędne znakowanie). ◊ *W formach złożonych:* -on- (34), -ón- (1) *BiałKat.* ◊ ◊ *W formach niezłożonych:* -on (1) *OpecŻyw*, -ón (1) *Mącz*, -(o)na, -(o)no.

sg m N obrażon (33), obrażony (30); ~ (*attrib*) obrażony (10); ~ (*praed*) obrażon (33), obrażony (12); obrażon *OpecŻyw*, *RejPs* (2), *SeklKat*, *ZapWar*, *GroicPorz*, *RejWiz*, *RejZwierz*, *BibRadz* (4), *BielKron*, *Mącz*, *RejAp* (2), *GórnDworz*, *HistRzym*, *RejPos* (3), *KuczKat*, *StryjKron*, *CzechEp*, *ArtKanc*, *WujNT* (2); obrażony *OrzRozm* (2), *GrzegRóżn*, *RejZwierz*, *KochPs*, *ActReg*, *PowodPr* (2); obrażon : obrażony *ModrzBaz* (2:1), *SkarŻyw* (1:2), *GrabowSet* (3:1). ◊ *G* obrażoného (6); ~ého (1), -(e)go (5). ◊ *D* obrażonému (9); -ému (5), -(e)mu (4). ◊ *A* obrażon(e)go (1). ◊ *I* obrażonym (4). ◊ *L* obrażonym (2). ◊ *V* obrażony (1). ◊ *f N* obrażoná (6), obrażona (2), obrażon(a) (3); ~ (*attrib*) -á (2), -(a) (1). ~ (*praed*) -á (4), -a (2), -(a) (2); -á *HistAl*, *RejZwierz*, *GórnRozm*; -a *ModrzBaz*; -á : -a *RejPos* (1:1). ◊ *G* obrażoněj (2); -ěj (1), -(e)j (1). ◊ *D* obrażoněj (10); -ěj (5), -ej (1), -(e)j (4); -ěj : -ej *SarnStat* (5:1). ◊ *A* obrażoną (3). ◊ *n N* (*praed*) obrażoné (3) *CzechRozm*, *ModrzBaz*, *SarnStat*, obrażono (3) *GlabGad* *RejPs*, *LibLeg*; -é (1), -(e) (2). ◊ *G* obrażon(e)go (1). ◊ *A* obrażon(e) (1). ◊ *I* obrażon(e)m (1). ◊ *pl N m pers* obraż(e)ni (14), obrażeni (1) *MurzNT*. *subst* obrażoné (6); -é (1), -(e) (5). ◊ *G* obrażonych (1). ◊ *D* obrażonym (3). ◊ *A m pers* obrażon(e) (1). *subst* obrażoné (1).

Składnia dopełnienia sprawcy: obrażony od kogo, od czego (15), *przez kogo* (3) *RejPs* (2), *LibLeg*.

Sł stp s.v. obrazić, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w. s.v. obrazić; ponadto w objaśnieniu s.v. obraza.

1. *Uszkodzony, zniszczony, zepsuty; nadwerężony, umniejszony; laesus Modrz, JanStat* (56) :

obrażony czym (1): *Roratio – Roffa* obrazoni kwiat na winnie. *Calep* [928]a.

W porównaniu (1): *iáko* ízkło obrázone nie bywa/ *choć* ie promień íloneczny przebija/ *ták* też przed rodzeniem y po porodzeniu nie náruřzoną panną Márya zořtála. *CzechRozm* 157v.

Przen (13) : *Záwřdy* gdy obrázona/ *przyiaźn* bywa nářbyt/ *Ná* wieczne *tám* *przymierze*/ *trudno* bywa o kwit. *RejZwierz* 119v; *ModrzBaz* 90.

obrażony o co [= z powodu czego] (1): [*řw. Paweł mówi*] że íie tych rzeczy ktore w *iátkách* *przedawano*/ *ítrzedz* było *niepotrzebá*/ *áni* *mieć* o *nie íumnnienia* obrázonego/ *iáko* o *onych*/ ktore były *bářwánom* *ofiárowáne*. *WujJud* 198.

obrażony czym (5): *LibLeg* 11/159v; *BibRadz* II 138a *marg*; *ModrzBaz* 60v; *częřtokroć* *vřćiwe* y *ířczęřliwe* *Ludzi* *przewáźnie* ku *trudnym* *wřtopniom* *cnoty* *idácy*ch *dowćipy* *bywáią* *zemdlone*/ *íř niewdźięcznořciá* *oná* *obrázone*/ *niechçá* *íie* *ná* *řwiářto* *çzářřem* *pokazáć*. *StryjKron* A6; *GórnRozm* Kv.

obrażony na czym (2): *abychmy* *ták* *niezginęli* ze *złóřciwemi* a *niebyli* *obrazeni* *nadurřřach* *nářřych* *RejPs* 56v; *RejZwierz* 44v.

obrażony w czym (1): *prziyařn* y *przimyřze* *kthorá* *řçzeřřarzem* *ye⁸⁰* *m.* *mami* [...] *abi* *przeřz* *nářz* *wnyçzem* *obrazona* *nyebila*. *LibLeg* 11/173.

W porównaniu (1): *Ale* *dźiřieyřzy*ch *çzářřow*/ y *çi* *ktorzi* *fářř* *mowią*/ y *ktorzi* *wiedzác* że *ináçzey* *ieřř*/ *drugich* *kłámřřtu* *vřzy* *náklániáią*/ *ták* *çięřřzko* *słowem* *nieprawdy* *bywáią* *obráženi* [*verbo mendacii offenduntur*]/ *iáko*by *řmiertelná* *ránę* *podięli* *ModrzBaz* 60v.

W charakterystycznych połączeniach: obrażony(-a, -e) kościół, przyjaźń (2), przymierze (2), sprawiedliwość, sumnienie, wolność pospolita, wstyd (2); obrażony niewdzięcznością, słowem nieprawdy; obrażony na czci stanu swego, na duszy; obrażony ciężko.

Przysłowie: Włtyd obrażony trudno ma być naprawion *RejFóz Fv marg, Fv*.

Wyrażenie: »słowem nieprawdy obrażony« (1): *ModrzBaz 60v cf W porównaniu*.

Szeregi: »obrażon i záczmion« (1): *Náuká fáłłzywa którą ieft kościół obrázon y záczmion BibRadz II 138a marg*.

»obrażony, zgwałcony« (1): tym iednaniem/ obrażona zoftáwa Wolność połpolitą [!]/ zgwałcony zoftáie Koronny pokoy *GórnRozm Kv*.

a. O zdrowiu i organizmie ludzkim lub zwierzęcym: zraniony, skaleczony; *laesus JanStat; exulceratus, saucius Cn (41) : OpecŻyw 124; thego [soku z koryjandru] ciepło napuńcżay w oko obrażone/ dziwnie pomaga na siepanie oka. FalZioł V 78, III 18d; Cżemu gdi ferce bywa obrażono abo mozg cżłowiek nie może być żyw. GlabGad B4, D8v; Potym z oney trzciny ráki bárzo wielkie wychodziły/ máiąc grzbiety twárdźze nád Kokodrille/ á gdi ćiskáli ná nię [!] włocżnie nie byli żadnym obycżaiem obráżeni [nullatenus laedebantur] HistAl H6v; ZapWar 1558 nr 2686; Iełli by od onego żelázá namniey niebył obráżon/ iuż fye sftawał wolnym iáko niewinny. GroicPorz z4; BielKron 371; Mącz 369d; Bywáią téż niegdy żyły obráżoné/ á ták iż by im téż pomoc była/ weźmiej tu tho przedfye. SienLek 143v, 143v, 144, 146, S[ss]3v, Ttt3; HistRzym 111; WujNT 506; O koniu obráżonym/ gdy go ieden drugiemu pożyczczy. SarnStat 291 [idem] 673.*

obrażony czym (4): sftáło fie potym że głowá iego była obráżona wielkimi boleściami [*laesio maxima facta est in capite eius*] *HistAl E2; SkarŻyw 329; StryjKron 406; Gdźieby bydlę iákie vderzeniém, álbo poćilkiem zá czyim dániém przyczyny w grzbiet było obráżoné, ma dáć pułtory grzywny. SarnStat 675.*

obrażony na czym (2): *SarnStat 604, 617 cf »ochromiony albo obrażony«.*

W charakterystycznych połączeniach: obrażony(-a, -e) koń (2), mozg (3), oko, pan, pani, serce, umysł; obrażone członki, żyły (5); obrażony w grzbiet; obrażony naczyniem, pociskiem, uderzeniem, wielkimi boleściami, żelazem; obrażony na palcu (3); obrażony od ognia, od żelaza; obrażony śmiertelnie.

Fraza: »o najmniejszy kamyk aby nie była (a. nigdy nie może być) obrażona noga [czyja]« = *aby nie odniósł żadnego uszkodzenia; aluzja do Vulg Ps 90/12 [szyk zmienny] (2): nogi iego sftredz kazał Anyołom fwoim/ áby y o naymnieyfzy kámyk nie była obráżoná. RejPos 228, 341v.*

Szereg: »ochromiony albo obrażony« (2): á zá káždy iny pálec trzy grzywny grofzy ochromionému álbo obráżonému ná pálcu [*mutilato vel in digito laeso JanStat 607*]/ będzie powinien zápłacić. *SarnStat 604 [idem] 617.*

W przen (7) : *BibRadz Apoc 2/11; RejAp 21, 22; Ktoż tedy zá to niema/ iż gdy ktory cżłonek tego ciałá bywa obráżon/ że y on sam obráżon będzie [cum membrum corporis huius laesum fuerit, se quoque laesum iri] ModrzBaz 77v; Kto zwycięży; nie będzie obráżon od wtorey śmierci [non laedetur a morte secunda]. WujNT Apoc 2/11 [przykład tego samego tekstu: BibRadz, RejAp (2)].*

Szereg: »chory albo obrażony« (1): Abowim gdyż wlfyftek kołcyoł albo zbor krzełciyáńłki yeft yedno ciáło [...] / yákożkowyek chory albo obráżony członek / może być vzdrowyon / poki łye cyáła dzyerzy *KromRozm I O3*.

a. *W funkcji rzeczownika: człowiek zraniony (6)* : obráżonemu zámiełzkánie y łzkody / ktoreby mu s tąd vrołły nágradzić winien *GroicPorz k3v, k4, mmv*; A iefli rániá albo zábiiá tego / który zboża bróni / niech zápláca rány obráżonému [*solvant vulnera laeso JanStat 617*] / albo głowę dziecióm *SarnStat 679, 253, 620*.

2. *Skrzywdzony, uszkodzony; laesus Vulg, Modrz, JanStat; offensus Modrz (37)* : *RejPs 16v*; Bogáty nie łłufznie vczyńił / a będzie łie gniewáł: á vbogi obráżony będzie milczáł. *Leop Eccli 13/4, Sap 18/2; BielKron 108*; Thák Chryftus pan vczy / gdy każe y ofyáry przy Ołtarzu odbiežéc / á iść do bráta obráżoného / y ziednáć łye snim. *BiałKat 213v; KuczbKat 335*; Záprawdę ludzie vcziwi á Rzeczpołpolitá miłuiący / frodze bywáiá obráżeni [*gravissime offenduntur*] / y od tych wykretáczow y od onych wzgárdźicielow poznáney prawdy. *ModrzBaz 28v, 64v, 102v; WujNT Bbbbb4*.

obrażony czym (1): A nieprzyziáciel łie moy kocha / [...] ácz nigdy był przez mię żadnem łkutkiem nieobrażon owłsem mię łam więcej przelláduiáć *RejPs 58*.

obrażony w czym (1): Obáč zé miły pánie ich łfaleńftwo á rácz wykroczyć przeciwko iem ábowiem ci oni biežá łfukáć mnie ácz niwczem niełá nigdy odemnie obráżeni. *RejPs 86v*.

W charakterystycznych połączeniach: obrażony brat (3), ubogi; obrażony rozmaicie, srodze, żadnym skutkiem.

Zwrot: »przejednáć obrażonego« (1): [*grzesznik*] rozwiązán być nie może / poki [...] nie opráwi / á nie przeiedná onego obráżonego bráćifzka łwoiego. *RejPos 120*.

Wyrażenie: praw. »strona obrażona« = *pars laesa Modrz, JanStat [szyk 17:1] (18)*: Ty pieneżne karánie / y nágradzenia łtronie obráżoney / dla tego łá wynáleżione dowcipem Ludzkim / áby pokoy połpolity był záchowan *GroicPorz k4v, k3v [2 r.]*; *ModrzBaz 84v, 96; ActReg 18*; Interconciliare – Porownanie łtron obrazonich. *Calep 550a*; tedy łtroná obráżona drugiéy łtronie będzie powinna przez Połły ábo przez piłánié tákowé krzywdy y nielubości oznaymić *SarnStat 1115*; pokonan wedle práwá połpolitégo / łowitá zapłátę ran łzlácheckich / łtronie obráżonéy záplácić będzie powinien. *SarnStat 1170, 128, 612, 1077, 1171, 1172 (11)*.

a. *W funkcji rzeczownika: człowiek skrzywdzony (6)* : Nie przymie Pan ofoby przeciwko vbogiemu / á prozbę obráżonego [!] wyłłucha [*deprecationem laesi exaudiet*]. *Leop Eccli 35/16; BiałKat 213v; ModrzBaz 123; PaprUp G4*; ták długo ie ci Stárołftwie trzymáć máiá / ážby [...] z tákoych dóbr łzkody y łzácunek obráżonym / y którzy łzkodę máiá [*laesis vel iniuriam passis JanStat 244*] / dołátecznie łie zápláćilo. *SarnStat 898 [idem] 190*.

3. *Zniewáżony, uráżony, dotknięty; offensus Modrz, Cn; exulceratus Cn (32)* : A zaž niewidziłz iáko obráżony iefł ten Ołtarz w Krolełftwie Połłkim / odárty / złupili go ci kácerze ze wlyztkiey zacnołci y z poczciwołci iego *OrzRozm Gv, Gv marg; OrzQuin E3*; co iefłh cięłzłzego / iefłi obráżić thego kogo miłuielz / czy być obráżon od niego. *GórnDworz C6; ModrzBaz 60; ActReg 116*.

obrażony czym (3): GrzegRóżn A3; Tą odpowiedzią ná pofelstwo fwoie obrázeni Xiążętá Swatopelk y Włodimir Monomach/ pirwey ná Olechá niż ná Połowce woynę podniefli StryjKron 195; GrochKal 19.

obrażony w czym (1): Boifz fię mnie ábyś wczym niebył odemnie obrázon/ gdy ia ofiáry Bogom czynić nie będę SkarŻyw 566.

W charakterystycznych połączeniach: obrażony czytelnik, ksiązę, ołtarz (2), pan niepospolity; obrażony niewdzięcznością, odpowiedzią, prostotą; obrażony dziwnie.

Szereg: »obrażon i znieważon« (1): Czuięć ia to bárzo czyście/ iż I.M.X.K. ták ieft niechętnego fercá ku mnie/ y ku bráćiey moiey/ chociaż tego rzec nie może/ żeby kiedy odemnie miał być obrázon y znieważon/ ábo nie vczczon CzechEp 11.

α. W funkcji rzeczownika: człowiek znieważony (1) : [Kto kogo obraził, powinien] twarzą/ poftawą y mową dáváć znáć/ że onego vczynku żáluie/ y do tego fię gárnie/ że z onym obráżonym [qui sit offensus] zásię w miłości miełzkáć prágnie. ModrzBaz 65v.

a. O Bogu; zapewne też rozgniewany (konteksty nie dają możliwości odróżnienia tych znaczeń) (20) : RejPs 124v; áby był nie obrázon on Krol á on wodz/ [...] ktory nas ma dowieść á doprowadzić do onego wiecznego á błogofławionego kroleftwá fwoiego RejPos 251v; Acześ obrázon/ wzdys niechciał fromoty/ W świecie przepuścić/ ná moię profototy. GrabowSet M2v, C4, G3, Q2.

obrażony przez co (1): [krąg świata] tym/ ku mnie zwaśniony Ześ ty/ moy Boże/ przez grzech obráżony. GrabowSet Tv.

obrażony czym (11): RejPs 196; SeklKat F3v; RejWiz 2v; TEn wfzechmogący Pan/ nigdy żadną rzeczą nie był więczy obrázon/ iedno gdy gdzie iáwnie bluźniono á pofromocano było fwięte imię iego RejPos 194v, 253; więcey mamy myślić o woynách/ ktoremi Bog będąc obráżony [quibus Deus offensus]/ wylewa ná nas gniew fwoy ModrzBaz 114; KochPs 86; SkarŻyw 290; Bog był obrázon/ złością ludu przekłętego/ widząc ták bárzo zránionego/ Syná fwego miłego. ArtKanc E10; GrabowSet C3; Siodmym przykazaniem iáko bog ofobliwie bywa obráżony. PowodPr 75 marg.

obrażony na czym (1): iakoby ninaczem przez nas niebyło obrazono fwięte imię twoie RejPs 123v.

obrażony w kim [= poprzez kogo] (1): BOG íam w íługach íwjch bjwa obráżony. PowodPr 24 marg.

W charakterystycznych połączeniach: obrażony(-a, -e) Bog (6), (święty) majestat boży (2), Pan Bog, święte imię twoje (2), święta łaska twoja; obrażony grzechy(-ami) (2), przysięgami, siodmym przykazaniem, złością ludu przekłętego; obrażony osobliwie.

4. Wzburzony, podrażniony, poruszony; występujący przeciw; infensus Calep; concitatus, exulceratus, (per)turbatus, turbidus Cn (6) : RejZwierc 51; Co mowifz iż fie beftye y gádżiny bezrozumne obrażone będąc młzczą; tedy to prawdá że fię młzczą; ále fie młzczą: iż rozumu/ bácności/ y rozładku nie máią. CzechRozm 242; Infensus – Obrazoni, nienawidząci, rozgniewani. Calep 532a.

[obrażony przeciw czemu: Bo wyele było okrutnych Cefarzow/ ktorzi byli barzo obrazeni przeciw słowu bożemu [...] FlinsCunDzień C3.]

Szereg: »obrażony i zatrwożony« (1): Takí teź Izráelitowie częfto obrázeni y záttrwożeni chćieli fię wroćić do Egiptu/ y Moizefzá vkámionowác GrzegRóżn G.

Przen (2) :

obrażony czym (2): łercá ludzi tym bywáią obrázone [et hominum animi offensiores fiunt] \ gdy widzą/ iż w wielu rzeczách przygány godnych wšytkie mieyfćá wychwalánie zářtąpiło *ModrzBaz* 61v, 80.

W przeciwstawieniu: »obrażony ... uspokojony« (1): áza więcey w ten czás trzebá kárác złoczyńce/ poki iest łerce świeżá krzywdá obrázone/ niżli kiedy iest wšpokoione [magis ... cum animus est recenti iniuria incitatus, quam cum est sedatus]? *ModrzBaz* 80.

5. *Mający komuś coś za złe, nie aprobujący czyjegós postępowania* (8) : Phariŕeuřzowie/ wšłyřzáwřzy ty to słowa obráżeni (*marg*) zgorřżeni abo we złe obroćili (-) łá [audientes sermonem scandalizati sunt] *MurzNT Matth* 15/12; *RejPos* 209.

obrażony na kogo (1): illo feruore, niebył ten namnię obrazony do IM Pana Gnieznimskiego [...] słów tak Vsczypliwych ktoreby obrazę wczciwego mniemania miały, nieodniosłem. *ActReg* 139.

obrażony przez co [= z powodu czego] (1): Vzdrawia w řzábát w bořnicy/ máiące⁸⁰ wřchłá rękę/ y řtrofuie Pháryzeuřze prze to obrázone. *WujNT* 35 *przedm.*

obrażony czym (4): A yř then gořpodarzs obrazony thakovym błuznyerřtwem dom řwoy yemv zakazal *LibMal* 1554/188; wierni Páńřcy obráżeni bywáią/ gdy baczą iż łá iákoby ná řtronę od Pána zárzuceni/ á iż łá niewierni od niego wywyrřżeni/ y w fortunach kwitnący. *LubPs* K; *Skarřzyw* 31; *WujNT Ioann* 6 *arg.*

6. *Który uległ ujemnym wpływom, demoralizacji; upadły* (3) : Kto bywa trapión/ żebych ia theř nie miał być trapión? Kto bywa obráżón/ żebym iá theř nie miał być wřpalón [quis scandalizatur, et non ego uror; ktoř fię zgarřza/ á mnie to nie pali *WujNT*]? *BibRadz* 2.*Cor* 11/29.

obrażony czym (1): Ktory nářláduie zakonu/ będzie im nápełnion ale obłudny będzie nim obráżón [Qui quaerit legem, replebitur ea; et simulator scandalizabitur in ea; Kto řřuka zakonu będzie nápełnion od niego: á kto zdradliwie poczynác będzie pogorřzy řie w nim *Leop Eccli* 32/19]. *BibRadz Eccli* 32/17[19].

Szereg: »upadły albo obrażony« (1): Abowiem ty kařdemu wiáre dzierżyřz w obietnicach twoich y ieffće nád to řadnego wřpádłego álbo obráżonego bez wřpomořenia nieopuřćiz [allevat Dominus omnes qui corruunt et erigit omnes elisos *Vulg Ps* 145/14] *RejPs* 214.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (6) : A valentiore interire. Być przewyciężonym/ Obráżonym. *Mqcz* 105b, 182c, 261a [2 r.]; Offensus – Obrazoni, otręřżóni. *Calep* [726]a, 578a.

Synonimy: 1. naruszony, skáżony, zepsowany, zgwálcony; 2. skrzywdzony, ukrzywdzony.

Cf NIEOBRAŻONY, OBRAZIĆ